

ОСОБЛИВОСТІ КАПІТАЛІЗАЦІЇ НА РІЗНИХ РІВНЯХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

© Турило А.А., 2013

Наведено підходи автора до визначення сутності понять “капіталізація підприємства”, “капіталізація галузі”, “капіталізація економіки країни”. Запропоновано методологічні засади оцінювання процесу капіталізації загалом як економічного явища. Розроблено методику оцінювання процесу капіталізації на різних рівнях господарювання. Розкрито питання визначення показників оцінки процесу капіталізації на рівні підприємства.

Ключові слова: капіталізація, капіталізація підприємства, капіталізація галузі, капіталізація економіки країни, капіталізація регіону, оцінка капіталізації.

А.А. Turylo

Kryvyi Rih National University

FEATURES OF CAPITALIZATION ON DIFFERENT ECONOMYCS' LEVELS

© Turylo A.A., 2013

In the article author's own vision of the determination “enterprise capitalization”, “industry capitalization”, “economy's capitalization” are offered. Methodological principles of estimation capitalization process (on the whole, as the economic phenomenon) are offered. The method of estimation of capitalization process on the different economy's levels is developed. The question of determination of estimation indexes of enterprise capitalization is exposed.

Key words: capitalization, enterprise capitalization, industry capitalization, economy's capitalization, region capitalization, estimation of capitalization.

Постановка проблеми. Капіталізація як економічне явище є невід'ємною частиною ринкової економіки. Вона прямо або опосередковано наявна в розвитку всіх суб'єктів господарювання ринкової економіки. Значущість капіталізації в системі економічних відносин, пов'язаних з розвитком і трансформацією як окремого підприємства, так і суспільного виробництва загалом, визнається економічною наукою і практикою. Капіталізація тісно пов'язана із забезпеченням основної мети суб'єктів господарювання, дотриманням відповідного рівня їх конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти капіталізації розглянуто в багатьох працях вчених-економістів [1–15].

Однак, незважаючи на безумовну актуальність цього економічного явища, науковці досі не виробили чітких підходів до визначення сутності категорії “капіталізація”.

Так, у роботах [7, с. 76; 6, с. 76–77] зазначено, що в Україні питання, пов'язані із вивченням функцій капіталізації, досліджено недостатньою мірою, не вироблено загальних теоретико-методологічних основ управління цим процесом, відсутні концептуальні положення стосовно визначення сутності таких понять, як “капіталізація економіки”, “капіталізація суб'єктів господарювання”... .

На необхідності розмежування термінів “капіталізація підприємства” і “капіталізація економіки” наголошено і в публікації [4, с. 77].

“Складність дослідження означеної проблематики, – стверджується в роботі [14, с. 210, 211], – полягає в тому, що сам цей термін не має єдиного трактування. Здебільшого капіталізацію пов’язують не з реальним, а з фіктивним (так званім “псевдокапіталом”) ... Унаслідок цього, онтологічні джерела категорії залишаються недослідженими у своїй сутності. Наявність певних “білих плям” у сучасній теорії капіталізації є наслідком методології, яка розповсюджена останнім часом”.

Системні недоліки в дослідженні категорії “капіталізація” висвітлено в роботі [15, с. 214]. У ній вказується, що залишаються серйозні проблеми стосовно понятійного апарату, систематизації та типологізації процесів капіталізації, оцінки рівня капіталізації на мезо- та макрорівнях, оцінки капіталізації непублічних компаній тощо.

Отже, питання визначення сутності поняття “капіталізація” на різних рівнях господарювання, а також розроблення методико-прикладних підходів до її оцінки є актуальними.

Постановка цілей. Метою дослідження є розроблення теоретико-методологічних засад визначення сутності поняття “капіталізація” на різних рівнях господарювання, а також методико-прикладних підходів до її оцінки.

Виклад основного матеріалу. Для розкриття питання розроблення теоретико-методологічних засад визначення сутності поняття “капіталізація” представимо своє бачення стосовно сутності й класифікації видів капіталізації відносно різних рівнів господарювання: від підприємства до економіки країни.

Вважаємо, що, по-перше, категорію “капіталізація” треба розглядати тільки як процес; по-друге, забезпечується цей процес не лише за рахунок частини доходу (прибутку), а за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування; по-третє, в загальному вигляді капіталізація повинна оцінюватися як динамічна величина, тобто загальним показником капіталізації є приріст за певний проміжок часу вибраного для розрахунку результату.

Конкретний вид (показник) результату капіталізації залежить від певних обставин, до яких можна зарахувати досліджуваний рівень господарювання: підприємство (корпорація), галузь, регіон, країна, а в межах об’єкта господарювання залежить від поставленого завдання. Їх поділяють на основні, допоміжні й часткові.

На рис. 1 і 2 представлено наш підхід до методології оцінки капіталізації загалом і на різних рівнях господарювання в ринковій економіці.

На рис. 1 відображено методологічні підходи до оцінки процесу капіталізації загалом як економічного явища.

Із загальновідомого постулату, що капітал – це вартість, яка приносить додаткову вартість, можна визначити такі положення. По-перше, капітал – це статична величина, а капіталізація, навпаки, – динамічна, по-друге, капітал відносно підприємства у загальному вигляді являє собою його вартість, а капіталізація щодо підприємства являє собою певний процес, що здійснюється в межах загального розвитку підприємства. Якщо повернутися до визначення терміна “капітал”, то процес отримання додаткової вартості і є для підприємства тим процесом, що характеризує капіталізацію. Оскільки капіталізація – це процес, об’єкт дослідження (підприємство (корпорація), галузь, регіон, народне господарство), то результати його діяльності розглядатимемо у динаміці.

Оцінка результату процесу капіталізації (кількісна оцінка капіталізації) у загальному вигляді здійснюється за таким принципом:

$$\Delta P = P_{(t+1)} - P_t, \quad (1)$$

де ΔP – результат процесу капіталізації для вибраного об’єкта дослідження (кількісна оцінка капіталізації); $P_{(t+1)}$, P_t – результат діяльності вибраного об’єкта дослідження відповідно в періодах t та $(t+1)$.

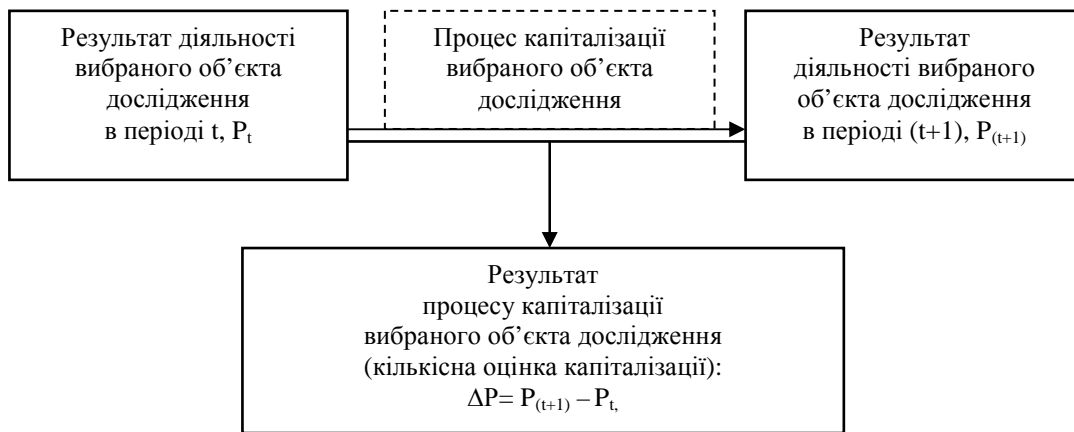

Рис. 1. Методологічні підходи до оцінки процесу капіталізації загалом як економічного явища

Залежно від того, який саме об'єкт вибрано для дослідження, який рівень господарювання розглядається, визначаються відповідні показники, які виступають такими результатами діяльності.

Крім того, необхідно враховувати і тип показників оцінки капіталізації (що використовуються для інтегральної, допоміжної або детальної оцінки) і залежно від цього вибирати як результати діяльності об'єкта дослідження показники певного рівня деталізації (див. рис. 2).

А отже, результатами діяльності підприємства у разі розрахунку показників капіталізації, на нашу думку, повинні бути:

- приріст ринкової вартості підприємства;
- приріст власного капіталу підприємства; прибуток, що йде на реновацію тощо;
- приріст основних засобів підприємства, приріст нематеріальних активів підприємства тощо.

Результатами діяльності галузі при обрахунку показників капіталізації, своєю чергою, доцільно вважати:

- сумарний приріст загалом у галузі ринкової вартості підприємств;
- сумарний приріст загалом у галузі величини капіталу підприємств тощо;
- сумарний приріст загалом у галузі основних засобів, нематеріальних активів підприємств тощо.

А як результати діяльності у разі розрахунку показників капіталізації на рівні народного господарства (регіону) можна визначити:

- приріст валового внутрішнього продукту;
- приріст національного доходу тощо;
- приріст вартості капітального будівництва, доходів громадян тощо.

Нижче викладено нашу позицію щодо трактування категорій “капіталізація підприємства”, “капіталізація галузі” та “капіталізація економіки країни”.

Капіталізація підприємства – це економічна категорія, що характеризує систему відповідних економічних відносин, пов'язаних з процесом забезпечення зростання ринкової вартості підприємства на основі коригування і реалізації певних управлінсько-виробничих рішень, є динамічно величиною і відображає роль і зусилля колективу підприємства в результатах цього процесу (або роль і ступінь використання інтелектуального капіталу підприємства в результатах цього процесу).

Капіталізація галузі близька за визначенням до капіталізації підприємства, тільки в цьому випадку економічні відносини, інтелектуальний капітал і приріст ринкової вартості розглядають відносно галузі.

Капіталізація економіки країни – це економічна категорія, що характеризує систему економічних відносин, пов'язаних з процесом забезпечення зростання валового внутрішнього продукту на основі формування і реалізації сукупності соціально-економічних та нормативно-правових програм розвитку країни, є динамічною величиною і відображає роль і ступінь використання інтелектуального капіталу в результатах цього процесу.

Рис. 2. Методико-прикладні підходи до оцінки процесу капіталізації на різних рівнях господарювання

Близьким до цього визначення є також визначення поняття “капіталізація регіону”.

Сутність і аспекти формування процесу капіталізації на мікро-, мезо- і макрорівнях різні. Держава може впливати на перерозподіл видів і обсягів фінансування між процесами капіталізації підприємства, галузі, регіону і країни загалом. Інструментів такого впливу в держави достатньо. Це можуть бути зміни в податковій, кредитно-фінансовій, ціновій, обліковій політиках тощо. Наприклад, зміни в податковій політиці країни не відносяться до капіталізації підприємства, але є складовою процесу капіталізації країни. В цьому складність і діалектика взаємозв'язку категорій “капіталізація підприємства” і “капіталізація країни”. Так, збільшення податку на прибуток зменшує можливості капіталізації підприємства, але водночас збільшує потенціал капіталізації

економіки країни (регіону). При цьому треба враховувати і такий аспект. Зміна того чи іншого податку не є складовою капіталізації підприємства, але впливає на його рівень, що є різними речами за своїм змістом. Наприклад, збільшення податку на прибуток, за інших рівних умов, зменшує рівень капіталізації підприємства, а в межах країни, навпаки, такий захід входить до процесу капіталізації і збільшує можливості зростання його рівня.

Розглянемо для наочності питання визначення інтегрального, локальних і часткових показників капіталізації на рівні підприємства.

Так, на нашу думку, інтегральний показник капіталізації підприємства за витратами являє собою загальну величину коштів, спрямованих на реалізацію процесу капіталізації підприємства. Як локальні показники можна запропонувати: власні та позикові кошти, спрямовані на капіталізацію підприємства; кошти, спрямовані на формування основних засобів, інтелектуального капіталу підприємства тощо. Часткові показники – це деталізація вказаних вище показників.

Показник капіталізації за витратами являє собою абсолютну величину певного інвестиційного ресурсу, спрямованого на капіталізацію підприємства для визначеного періоду.

Показник капіталізації за результатами, на відміну від попереднього показника, є динамічною величиною і характеризує приріст певного виду результату капіталізації підприємства.

При цьому у системі оцінки капіталізації підприємства доцільно використовувати такі показники і критерії, як:

- інтегральний показник капіталізації,
- інтегральний показник економічної ефективності капіталізації підприємства;
- показник капіталізаціємісткості,
- локальні показники капіталізації, що дозволяють аналізувати ефективність капіталізації підприємства за окремими напрямками цього процесу;
- критерії ефективності капіталізації підприємства;
- критерії оптимальної ефективності процесу капіталізації підприємства тощо.

Висновки. Отже, представлені в роботі теоретико-методологічні й методико-прикладні засади дадуть змогу обґрунтованіше підходити до розкриття змісту категорії “капіталізація”. При цьому треба зауважити, що у всіх видів капіталізації своя сутність і методи оцінки. Визначаються вони змістовими особливостями формування і розвитку досліджуваних рівнів господарювання. Всі види капіталізації потрібно узгоджувати між собою, знаходити оптимальні варіанти її взаємодії, оскільки лише в цьому випадку буде максимальна економічна і соціальна вигода для кожного підприємства, галузі, регіону і країни загалом.

Перспективи подальших досліджень. Запропоновані в роботі теоретико-методологічні засади визначення сутності поняття “капіталізація” на різних рівнях господарювання, а також методико-прикладні підходи до її оцінки будуть використані у подальших дослідженнях щодо розроблення детальної методики оцінки капіталізації підприємства з урахуванням умов їх інноваційного розвитку.

1. Андрушків Б.М. Моделирование поведения капитализации машиностроительного предприятия // Б.М. Андрушків, Л.М. Мельник // Капіталізація підприємств та фінансових організацій: Теорія і практика: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. / НАН України, Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2011. – 240 с. 2. Беневська Л.Я. Капіталізація інноваційно активних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит / Л.Я. Беневська, Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Л., 2009. – 18 с. 3. Брюховецька Н.Ю. Підходи до визначення капіталізації підприємств / Н.Ю. Брюховецька // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економіка. – Донецьк: ДонНТУ, 2007. – Вип. 31

(117). – С. 224–229. 4. Булеев И.П. Институциональные аспекты стратегии и капитализации предприятий / И.П. Булеев, Н.Е. Брюховецкая // *Економічний вісник Донбасу*. – 2010. – № 1. – С. 25–29. 5. Горячук В.Ф. Системний аналіз процесу капіталізації економіки країни та визначення його як системи / В.Ф. Горячук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kbuaa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-1/doc/3/10_rdv/. 6. Єфименко Г.В. Дослідження сутності та функцій капіталізації в умовах трансформації економіки / Г.В.Єфименко // *Капіталізація підприємств та фінансових організацій: Теорія і практика: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. / НАН України, Ін-т економіки промисловості*. – Донецьк. – 2011. – С. 76–78. 7. Козоріз М.А. Методологічні основи оцінки капіталізації суб'єктів господарювання: [монографія] / М.А. Козоріз. – Львів: НАН України, Інститут регіональних досліджень, 2008. – 208 с. 8. Кох Р. Менеджмент и финансы от А до Я / Р. Кох. – СПб.: Питер, 1999. – 496 с. 9. Ляшко С.В. Аналіз показників капіталізації українського та зарубіжного фондових ринків / С.В. Ляшко, В.І. Ляшко // *Капіталізація підприємств та фінансових організацій: Теорія і практика: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. / НАН України, Ін-т економіки промисловості*. – Донецьк. – 2011. – 240 с. 10. Малова Т.А. Капитализация в условиях российской экономики: Теоретические и практические аспекты / Т.А. Малова. – 2-е изд. – М.: Книжный дом “Либроком”. – 2009. – 208 с. 11. Матеріали методологічного семінару “Капіталізація економіки: проблеми і перспективи”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [ief.org.ua/ > Arjiv_ET/ Kapitalizacija](http://ief.org.ua/Arjiv_ET/Kapitalizacija). 12. Побурко О.А. Організація управління капіталізацією господарського комплексу: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.02.03. / О.А. Побурко, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка – Л., 2001. – 19 с. 13. Попов В.М. Финансовый бизнес-план: [уч. пособие] / В.М. Попов, С.И. Ляпунов. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 464 с. 14. Фоміна М.В. Сутність та форми капіталізації в умовах трансформаційної економіки / М.В. Фоміна. // *Капіталізація підприємств та фінансових організацій: Теорія і практика: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. / НАН України, Ін-т економіки промисловості*. – Донецьк. – 2011. – С. 210–211. 15. Хаустова В.С. До питання щодо трактування сутності поняття “капіталізація” / В.С Хаустова. // *Капіталізація підприємств та фінансових організацій: Теорія і практика: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. / НАН України, Ін-т економіки промисловості*. – Донецьк. – 2011. – С. 214.